

addit, *Ipsos* (videlicet or lines) *vere mendicantes esse, et sub mendicantium ordinibus esse, et comprehendere debere*, ideo credendum est eos, vel ex vi suarum institutionum habuisse hanc paupertatem, vel certe ex tunc approbatos et confirmatos fuisse ad illam mendicitatem profitendam.

16. *Varietas ordinum non mendicantium.* — Reliqui ergo ordines, extra prædictos, mendicantes non sunt; inter eos vero, ut dixi, quidam sunt proprii monachi, secundum specialem appellationem. Alii vero nec mendicantes sunt, nec proprii monachi, sed activi, vel Crucigeri possunt appellari. Monachorum subinde varii sunt ordines, seu religiones, ex quibus antiquior est D. Basilii, sub qua omnes monachos comprehendimus; in Occidente vero primum locum tenet religio S. Benedicti. Nam, licet fortasse prius D. Augustinus religionem monachorum instituerit, illa tamen nunc saltem in monachi statu non subsistit, et ideo illam prætermittimus, et sub mendicantium Augustiniana familia eam collocamus. Nonnullæ vero religiones monachales, quæ sub regula Augustini militant, ut Præmonstratensis, et S. Hieronymi in Hispania, recentiores sunt, ut infra videbimus, quam religio S. Benedicti, imo et quam aliæ plures religiones monachorum, quæ ex ejusdem Benedicti instituto exortæ sunt, præsertim Camaldulensium, Cisterciensium et Cluniacensium, de quibus in sequenti libro dicemus. Præter hos vero exstat in Ecclesia insignis ordo monachorum Carthusiensium, qui antiquorum anachoretarum vitam et rigorem imitatur, non tamen sub aliqua ex antiquis regulis, sed sub proprio vivendi modo ab ejus fundatore invento, de quo pauca etiam in sequenti libro, cap. 4, attingam. Similiter etiam aliorum ordinum fratrum, qui nec mendicantes, nec tantum monachi sunt, variæ sunt religiones, quæ minus universales, minusque propagatæ in Ecclesia inveniuntur. Inter eos vero duæ sunt in nostra Hispania celebriores, scilicet religio Sanctissimæ Trinitatis, et religio S. Mariæ a Mercede, de quibus etiam in particulari dicemus.

CAPUT IX.

QUOT SINT ORDINES CLERICORUM REGULARIUM.

1. *Divisio in regulares simpliciter, et secundum quid.* — Clericos etiam tempore Augustini videri religiosos secundum quid. — Primum videre possumus statum clericorum regula-

rium, in eum qui simpliciter religiosus est, vel tantum secundum quid. Non desunt enim, qui existimant clericos illos, qui in principio Ecclesiæ, etiam usque ad tempora Augustini, vitam communem agebant cum Episcopis in Ecclesiis cathedralibus, solam paupertatem observasse; alia tamen vota non emisisse, et ideo non simpliciter, sed secundum quid religiosos fuisse; nam D. Augustinus, in duobus sermonibus de vita communi clericorum, et Concilium Aquisgranense, sub Ludovico, c. 112 et 113, ubi iidem sermones referuntur, tantum hanc conditionem vitæ communis, quoad paupertatem clericis cum Augustino in monasterio viventibus servandam proponit. Deinde nihil aliud a suis clericis Augustinus exigit, nisi quod imitentur vitam quam fideles, Apostolorum tempore, observabant, ut Act. 4 et 5 refertur. Constat autem non omnes, qui in communi tunc vivebant, fuisse religiosos, nam etiam conjugati, vel omnes, vel plures, vitam illam communem profitebantur, ut ex generali narratione, et ex speciali facto Ananiæ et Saphiræ colligimus.

2. Verumtamen, licet non repugnet hoc genus vitæ in congregatione tam laicorum quam clericorum servari, tamen quod aliquando fuerit, et præsertim sub Augustini institutione, nec constat, nec verisimile est. Quod patet ex doctrina D. Thomæ, et juribus, c. 7 adductis, et ex c. Præter, 32 dist., ubi clerici communiter viventes religiosi clerici appellantur, et c. Præsens, 20, q. 3, in fine, ibi: *Non putamus Canonicos religiosos* (id est regulares, ut Gloss. exponit) *a sanctorum monachorum vita et consortio sejunctos*; id est, alienos a vero religionis statu. Præterea, quia licet in dictis sermonibus Augustinus solam paupertatem commendat, et proprietatem reprehendat, non tamen alia vota excludit. Quin potius eorum integram observantiam supponere videtur, et quia in paupertate gravis lapsus contigerat, pro ea pugnat; ibi enim non tradit regulam aut institutionem integram, sed concionatur, et solam materiam paupertatis commendandam, et proprietatem propulsandam, veluti in argumentum illorum sermonum assumpsit. In eisdem tamen domum suam *Monasterium clericorum* vocat, eosque suæ regulæ observandæ obligatos fuisse supponit. Quare verisimile non est, eos clericos non multo magis continentiam ex voto observasse, quam ipse Augustinus tanta circumspectione servavit, ut nec sororem secum habere permetteret, dicebat enim: *Quæ enim cum sorore mea sunt, sorores*

meæ non sunt, ut Possidonius, c. 26, in ejus vita refert; unde in c. 11, ait in monasterio Augustini servos Dei servasse *propositum continentiae cum paupertate profunda*. Ex quibus Beatus Augustinus, ab aliis Ecclesiis rogatus, decem venerabiles viros continentis et doctissimos dedit. Unde etiam constat, illius obedientiæ specialiter subjectos fuisse, quod etiam, supposita communi et continenti vita in eadem congregatione, per se evidens est, quia sine obedientia subsistere non possit. Et ob hanc rationem existimo hoc genus vitæ semiregularis (ut sic dicam) non posse habere locum in congregatione clericorum, si paupertatem observet, nam multo magis in eis postulatur castitas, vel eo ipso quod clerici sunt; obedientia vero saltem ex eo quod in congregatione, seu in communitate vivere supponuntur; unde facilius posset cogitari hic imperfectus status ex defectu paupertatis, si congregatio aliqua clericorum castitatem et obedientiam servaret, proprium vero non omnino abjiceret; nullam tamen nobis constat hujusmodi esse, vel aliquando fuisse.

3. *Duplex alter modus clericorum secundum quid religiosorum.* — *Primus modus.* — Ex alio vero capite contingere potest, ut congregatio aliqua clericorum regulariter viventium propria religio non sit, scilicet ex defectu votorum, quia, nimirum, vel non emittuntur, sed solum ex quadam societate vel conventionione humana, aut statutis ab ea provenientibus servantur ea, quæ a religiosis ex voto servari solent; vel, si fiunt vota, non includunt obligationem ad permanendum in tali statu, sed supponunt potius libertatem relinquendi illum, solumque obligant sub conditione, quamdiu ibi perseverare libuerit. Prioris modi dicuntur esse nonnullæ congregationes in Italia, præsertim Romæ, quæ religiosos habent vivendi modos, et perfectos atque illustres viros ex se producunt, ad præsentem autem tractatum non spectant, quia proprie religiones non sunt.

4. *Secundus modus.* — Posterioris modi censetur esse congregatio sancti Georgii in Alga, quæ initium Venetiis habuit, et ab Eugenio IV instituta dicitur, sed ab eo potius illustrata fuit, jam enim a Gregorio XII fuerat confirmatus ille vivendi modus, quem Laurentius Justinianus eo jam tempore vita et doctrina multum commendaverat. Pius autem V, suo Motu proprio 75, *Lubricum vitæ genus*, hujusmodi congregationibus, et nominatim huic Sancti Georgii præcepit, aut solemniter vota

sub aliqua regula approbata emittere, aut talem vivendi modum dimittere. Adhuc tamen extat in Lusitania congregatio religiosa, sub appellatione S. Joannis Evangelistæ, quæ eundem vitæ modum absque votis solemnibus retinet. Hujusmodi autem clerici in rigore regulares non sunt, et ita in ipsis bullis Pontificalibus in quibus varia privilegia eis conceduntur, *Canonici sæculares* appellantur. Magis autem ad religionem accedunt, quam qui nulla vota emittunt; nam, quamdiu in tali congregatione perseverant, suntque membra ejus, obedientiam, paupertatem, etc., ex voto servare tenentur. Unde pro tunc, quoad eorum obligationes de illis judicandum est, eadem proportione qua de cæteris religiosis. An vero hic modus libertatis in hujusmodi communitatibus seu congregationibus expediat, ad nos judicare non pertinet; certum tamen est, id ex se malum non esse, esto non sit maxime perfectum ex parte personarum, se offerentium Deo (negare enim non possumus quin vinculum perpetuum saltem ex parte votantis perfectius sit, tum ad constituendum statum, tum ad consecrandam personam Deo). Nihilominus ille etiam modus vivendi et votandi non solum honestus est, sed etiam ad perfectionem assequendam potest esse valde utilis, et sua peculiariter commoda liberius servandi Deo, et majori voluntate sustinendi et superandi difficultates, quæ in perseverantia vitæ religiosæ occurrunt, habere potest. Denique ad Ecclesiæ splendorem, et pulchritudinem ac perfectionem pertinet tota hæc varietas, non solum in religionibus, sed etiam in modis vivendi religiosis, qui ad perfectionem juvant; non est enim minor, sed multo major varietas in hominum ingeniis seu propensionibus, et ad suavitatem divinæ providentiæ pertinet omnes congruenter vocare, quos vult ad perfectionem aliquo modo perducere.

5. *Secunda divisio in Canonicos regulares, et presbyteros simpliciter.* — Præterea clericorum religio vera ac propria, tribusque substantialibus votis de se perpetuis firmata, dividi potest in religionem Canonicorum, et presbyterorum simplicium, ut sic dicam. Hæc divisio constat ex usu Ecclesiæ. Est enim celebris et antiquissima religio Canonicorum regularium, de qua an sit una vel multiplex, postea videbimus; certum est autem esse religionem clericorum et presbyterorum; tamen dum specialiter Canonici appellantur, aliquo modo dignitatis vel excellentiæ nomen participare videntur, et in eo distingui a clericis regula-

ribus, qui Canonici regulares nec sunt, nec appellantur. Nam, quod sint plures hujusmodi, constat sufficienter exemplo Societatis Jesu, quæ est religio clericorum et presbyterorum, ut loquuntur Pontifices, et Concilium Tridentinum, infraque ostendemus in tractatu sequenti; et tamen Canonici regulares dici non possunt, talis enim appellatio neque in jure, neque in usu habet fundamentum, et ideo credendum est, neque in re ipsa, vel in conditionibus talis religionis illud habere. Idemque est de aliis (quas infra commemorabimus) religionibus clericorum, quos nunc simplices appellamus, ut a Canonice regularibus eos distinguamus.

6. *Quid nomine Canonici veniat.*—Non est autem facile diversitatem hanc declarare; nam, si primam originem et usum hujus vocis *Canonicus*, spectemus, nihil aliud in principio significasse videtur, quam clericum sub regula viventem, et communem vitam, Apostolorum more, cum aliis in ecclesiastico collegio observantem, ut notavit Covarr., in *Clement. Si furiosus*, p. 1, in principio; et Navar., *Comment. 3, de Regul.*, n. 2 et 3. Nam *canon* græce *regulam* significat, unde *Canonicus* dicitur est clericus regularem vitam sequens. Cum enim in principio Ecclesiæ, vel omnes fideles, vel saltem omnes clerici communem vitam profiterentur, successu temporis multi etiam clericorum, relicta vita communi, cœperunt privatim vivere, et proprium habere; qui autem priorem statum retinuerunt, ut a communi clericorum turba distinguerentur, Canonici dicti sunt. Ac verisimile est illos fuisse ab Episcopis proxime apud se retentos, et ad principalia ministeria et consilia ecclesiastica fuisse assumptos, ac subinde in communibus clericorum consensibus digniora loca habuisse. Postea vero ipsi etiam Canonici vitam illam communem relinquere cœperunt, et proprias canonicas et præbendas inter se dividere, *Canonicorum* nihilominus retento nomine; et ideo illi Canonici, qui in religiosa et communi vita permanserunt, Canonici regulares dicti sunt, non propter ambitionem vel ignorantiam, ut calumniatus est Ludovicus Vives, sed propter necessitatem determinandi ambiguitatem vocis *Canonicus*, in qua non unde imposita sit, sed ad quid tandem significandum sit translata, oportet expendere; jam enim absolute sumpta non significat regularem aut religiosum, sed quemcumque habentem canonicatum, seu canonicam. Est autem *canonica*, spirituale jus, ratione cujus aliquis habet stallum

in choro alicujus Ecclesiæ, et locum in Capitulo, ut colligitur ex cap. *Dilecto*, de Præbendis, et notant Innocentius, et Doctores, in cap. *Cum M.*, de Constitutionibus. Ut ergo determinetur significatio ad Canonicos vitam religiosam retinentes, merito cum additione appellantur regulares.

7. *Canonici regulares sunt proprie Canonici.*—*Opponitur non videri distingui ab alio membro clericorum regularium.*—Hinc autem intelligitur Canonicum, etiamsi regularis sit, officium et spirituale jus Canonici retinere, hoc enim cum substantiali statu religionis non repugnat. Distinguitur ergo a clerico regulari, quia qui simplex clericus regularis est, canonicam non habet, etiamsi religionem habeat. Sicut enim inter sæculares dantur clerici qui non sunt Canonici, ita inter regulares possunt Canonici distingui a simplicibus clericis religiosi Dices: esto hoc locum habeat in Canonicis collatis cum clericis secularibus, non tamen cum regularibus, nam hi ex vi professionis suæ habent statum in choro, et votum in Capitulo, si aliæ conditiones ætatis, antiquitatis, et similes concurrant; et eodem titulo habent jus ad congruam portionem, seu sustentationem ex bonis monasterii, seu Ecclesiæ; ergo eo ipso habent canonicam, quatenus in tali statu esse potest; quid enim aliud esse potest canonicam in statu regulari?

8. *Diluitur imprimis facta comparatione cum clericis Societatis.*—*Diluitur item ex alio principio.*—Respondeo imprimis objectionem hanc nullum habere locum respectu clericorum regularium Societatis Jesu; nam illi nec statum in choro habent, quia illud munus chori ex vi sui instituti non profitentur, neque etiam habent proprie locum in Capitulo, quia ordinarie non per Capitula, sed per Prælatos suos gubernantur, nec electiones Prælatorum habent præter unius Generalis, nec conventualia Capitula celebrant, nec in communibus sessionibus certa habent antiquitatis vel honoris loca, unde nec vestigium, neque umbram canonicatus seu canonicæ participant. Quod etiam alio modo ex fine utriusque instituti declarari potest: nam Canonici regulares ad divinum cultum in divinis mysteriis et officiis præcipue destinantur, et hæc creditur fuisse prima eorum institutio, ut supra diximus; ideoque eorum institutio optime congruit, ut et statum habeant in choro, et vocem in Capitulo, per quod solet eorum Ecclesia vel monasterium gubernari. Religiosi autem Societatis ad ecclesiastica ministeria in ordine ad salutem ani-

marum destinantur, et ideo, licet per se et ex vi instituti clerici sint, non tamen ad munus Canonicorum per se ordinantur, ideoque nec stallum in choro habent, nec Canonici regulares dicuntur, sed tantum clerici.

9. *Quid eidem objectioni possit concedi.*—Alii vero religiosi clerici, qui vitæ tantum contemplativæ vacant, et ad sacra ministeria divini cultus primario instituuntur, fortasse possunt nomine Canonicorum regularium comprehendendi, propter objectionem factam; nam regulariter omnes habent et certas sedes in choro juxta suum gradum et dignitatem, et vocem in suo Capitulo. Unde in jure, clerici regulares dici solent Canonici regulares, et e converso, ut colligitur ex c. unico, 15, q. 2, addita expositione Gratiani ibidem, in § *Hoc autem*; nam ubi in textu dicitur: *Ne quis sacerdotum, vel clericorum, more secularium judicium pro impensis patrocinii munera audeat accipere*, ipse exponit intelligendum esse de clericis, qui, canonicam vitam professi, regulariter se victuros proposuerunt. Idem colligitur ex c. *Decimas*, 16, q. 1, ibi: *A monachis sive clericis communiter viventibus nulla ratio sit, ut militas, aut Episcopi, aut personæ quælibet decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis extorquere debeant*. Ubi clerici communiter viventes dicuntur Canonici regulares; non enim constat tempore Paschalis II, cujus fuit illud decretum, id est anno 1100, alium clericorum ordinem fuisse, unde in c. *In omnibus*, de Consecrat., distinct. 5, *Canonici clerici* dicuntur, id est, regulares clerici (ita enim legendum et exponendum existimo), quibus injungitur ut *canonice*, id est regulariter vivant, in quibus locis sermo est de clericis communiter et religiose viventibus, et ad servitium alicujus Ecclesiæ deputatis; omnes ergo illi sine inconveniēti possunt nomine Canonicorum regularium comprehendendi.

10. *Alii etiam clerici regulares, præterquam Societatis, a Canonice regularibus distinguuntur.*—Quia vero, ut infra videbimus, præter Societatem sunt nunc in Ecclesia aliquæ religiones clericorum, quæ hoc nomen *Canonicorum regularium* non usurpant, possumus differentiam aliquam inter has religiones assignare; Canonici enim regulares dicuntur illi tantum, qui alicui Ecclesiæ cathedrali, vel collegiatae deputati sunt. Alii vero, quorum Ecclesia non habet hanc dignitatem, sed est aut parochialis, aut omnino simplex, non sunt proprie Canonici regulares, sed simpliciter clerici religiosi. Sicut enim in Ecclesiis seculari-

bus est illa distinctio juxta varios gradus dignitatis, ita in regularibus invenitur. Ecclesia enim cathedralis dicitur, quæ sedem habet Episcopalem; constat autem plures hujusmodi Ecclesias Canonicos regulares habere, etiam nostris temporibus. Collegialis autem Ecclesia dicitur, quæ dignitatem Ecclesiæ cathedralis aliquo modo participat, cujus Superior vere Prælatum est participans jurisdictionem Episcopalem, cujusmodi sunt etiam multæ Ecclesiæ regulares. Canonicatus autem proprie solum inveniuntur in Ecclesiis cathedralibus vel collegiatis, ut constat ex usu, et modo loquendi tam juris, quam vulgari; ergo convenienter dicimus omnes illos et solos regulares clericos, qui hujusmodi Ecclesiis deputantur, dici Canonicos regulares.

11. *Id impugnatur.*—*Occurritur distinguendo duos modos Ecclesiæ collegiatae.*—*Primus modus.*—*Secundus modus.*—Objicies, omnes Ecclesias regulares esse collegiatas, ac proinde potius hinc sequi, omnes clericos regulares, ministerio Ecclesiæ deputatos, esse etiam Canonicos regulares. Antecedens patet ex Panormitano, in c. *Nobis*, de Jure patronat., n. 8, et insinuat in c. *Ne pro*, de Electione, et in c. 1, de Statu monach., quæ ipse refert; et idem sumitur ex his, quæ tractant Innocentius, in c. *Postulasti*, de Jure patronat.; et Felin., in cap. *Accedentes*, de Præscriptionibus. Respondetur, aliter sumi nomen *Ecclesiæ collegiatae* ab his auctoribus, quam in præsentibus sumatur. Ibi enim *Ecclesiam collegiatam* vocant omnem illam, quæ instituta est, ut in ea sit clericorum, vel etiam monachorum collegium seu conventus, a quo gubernetur vel servietur, et vocatur etiam *conventualis* (quamvis hæc vox ex usu monachis accommodata sit); atque hoc modo omnis Ecclesia cathedralis est collegialis, licet non convertatur; et sic etiam dantur Ecclesiæ collegiales secularium clericorum, in quibus nec canonicatus, nec dignitates, sed inferiora beneficia esse censentur. Alio vero modo vocatur *collegialis Ecclesia*, quasi per antonomasiam, illa quæ, licet cathedralis non sit, habet specialem dignitatem et honorem, in quo superat inferiores Ecclesias etiam conventuales, et de his videtur loqui Glossa, in c. *Statutum*, de Rescriptis, verb. *Cathedralium*, ubi has vocat *Ecclesias collegiatas honorabiles*. Videtur autem earum dignitas per hoc recte explicari, quod aliquam jurisdictionem habent superioris rationis, et Abbas, vel Prior, aut quocumque alio nomine vocetur, earum caput, digni-

tatem habet, et jurisdictionem quasi Episcopalem. Hoc igitur modo non omnis Ecclesia regularis est proprie collegialis, et ideo necesse non est ut omnes regulares clerici sint Canonici regulares. Potuit etiam hoc nomen sumi ex origine, et ideo non accommodari illis clericis regularibus, qui eandem originem non habent, ut in sequenti puncto explicabimus.

12. *Subdivisio Canoniorum regularium.* — Possunt ergo ulterius Canonici regulares distinguere in Canonicos Ecclesiarum cathedralium, et non cathedralium; hos enim duos ordines illorum reperiri, et usu ipso, et jure, ac historiis constat; nam in Hispania habemus Ecclesias Caesarugustanam, Tarraconensem, et Pampilonensem, et Oesomensem, quarum Canonici sunt regulares; et extra Hispaniam per totum orbem sunt plures hujusmodi Ecclesiae, ut late refert Trullus, lib. 1. Ordinis canonicorum, c. 30, tibi late ostendit hujusmodi Canonicos cathedralium Ecclesiarum esse vere religiosos, et ejusdem ordinis cum aliis Canonicis regularibus, qui in monasteriis, seu Ecclesiis collegiatis degunt, quia eandem professionem sub eadem Augustini regula faciunt, et eundem substantialem habitum religionis portant, solumque in accidentalibus rebus, majorique aut minori observantia differunt. Imo, si originem et antiquitatem spectemus, praecipue videtur incepisse ille ordo in Ecclesiis cathedralibus, et ibi *Canoniorum* nomen accepisse, quod ad omnes postea derivatum est, etiamsi extra Ecclesiam cathedralem in privata Ecclesia vel monasterio profiteantur.

13. *Reliqui clerici regulares a Canonicis condistinguuntur.* — Reliqui ergo clerici regulares, qui illud institutum non profitentur, sed propriam et peculiarem habent institutionem, quae per se non postulat vel cathedralem Ecclesiam, vel aliquam aliam, specialem dignitatem habentem, in rigore non comprehenduntur sub illo nomine, neque habent unde illud participant, ut satis declaratum est. Potestque hoc deservire ad intelligenda jura quae de Canonicis regularibus loquuntur; nam ex vi verborum, et in rigore, non pertinet ad alios clericos regulares, nisi disponant de re quae solum fundatur in religioso statu clericali, quatenus talis est, vel contineant favorem religionis ut sic. Si autem contineant licentiam vitae laxioris, non sunt extendenda nec applicanda ad omnes clericos regulares, nisi quatenus uniuscujusque instituto accommodata fuerint.

14. *Quomodo etiam hi subdividantur.* — Tandem potest clericorum religio dividi in mendicantem, et non mendicantem, item in pure contemplativam, et mixtam ex contemplativa et activa. Societas enim, quae sub hoc genere continetur, mendicans est et mixta; aliae vero religiones clericorum non profitentur mendicantem, aut proximorum ministeriis ex instituto vacant, ut ex his, quae in particulari tractatu sequenti, lib. 1, cap. 5, dicemus, constabit.

CAPUT X.

UTRUM RELIGIONES MONIALIUM A RELIGIONIBUS VIRORUM, VEL ETIAM INTER SE DISTINCTAE SINT?

1. *Propositio tractandorum in reliquo libro.* — Ultima generalis divisio religionum esse potest in religionem virorum et feminarum; utramque enim possessionem in Ecclesia esse constat, et habere inter se distinctionem aliquam. Quoniam ergo de religionibus virorum in communi satis distinximus, de Monialibus nonnulla dicere necesse est. Et quoniam fere omnia, quae ad statum religionis pertinent, in eis cum proportione locum habent, et in particulari religiones feminarum tanquam accessorium quid ad religiones virorum reducuntur, ideo usque ad finem libri percurremus breviter omnia, quae ad statum religiosum pertinent, illa monialibus accommodando, et proportionem, quam servant ad virorum religionem, explicando, simulque totam illarum varietatem et distinctionem insinuabimus, ita ut nihil amplius de illis dicere necesse sit.

2. *Feminas Deo consecratas, et junctim habitantes olim fuisse ostenditur.* — Primo igitur certum est a principio nascentis Ecclesiae fuisse consuetudinem consecrandi Deo feminas, tam virgines, quam viduas, per votum continentiae, ut late in superiori tomo ostendimus, tractando de voto castitatis. Deinde certum est, antiquissimum esse morem congregandi in separatis domibus seu monasteriis feminas Deo consecratas, et viam perfectionis sectantes. De temporibus enim Apostolorum fertur Iphigeniam, ab Apostolo Matthaeo ad Deum conversam, et sacro velamine consecratam, monasterium virginum habuisse; sed est res incertae auctoritatis, sicut liber Abdiæ de Apostolicis institutis, unde sumpta est. Probabilior est historia, quam de B. virgine Martha refert Ecclesia, quod Massiliae, in loco a viris

remotissimo, cum aliquot honestissimis feminis in perpetua virginitate, summam laudem usque ad mortem vixerit. Philo etiam in libro de Vita contemplativa, non solum viros, sed etiam feminas indicat fuisse vitam illam contemplativam secutas, quam per totum illum librum describit. Post illa vero tempora legitur S. Pachomium virginum monasterium, juxta suum habuisse et gubernasse, a sorore ejus erectum, ut refert Baronius ex antiquis historiis, et ex regulis ejusdem Pachomii colligitur; et Chrysostomus, homil. 8 in Matthaeum, cum de monachis Aegypti sermonem habuisset, subdit: *Atque haec non in viris solum, verum etiam in feminis splendere conspicias; et infra: Communis enim illis ac viris adversus diabolum pugna est contra hujus mundi potestates, nec usquam teneritudo secus his congressibus impares facit, non enim natura corporis, sed voluntate animi exercentur istae praelia, propterea saepe in hujusmodi acie fortius viris feminæ decertarunt, ac trophaeis insignibus claruerunt. Non ita raris astrorum choris caelum refulget, ut Aegypti eremus innumeris monachorum, ac virginum distinguitur atque illustratur habitaculis.* Similia commemorat D. Hieronymus, in ep. 48 ad Sabinianum, dicens: *Moris est in Aegypti et Syriae monasteriis, ut tam virgo, quam vidua, quae se Deo voverint, et seculo renuntiantes, omnes divitias seculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum: non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessura capite, sed ligato pariter ac velato.* Idemque Hieronymus, epist. 16, ad Priscilliam, refert eandem consuetudinem incepisse Romae, tempore Athanasii; unde Augustinus, de Moribus Ecclesiae, cap. 31: *Haec est (inquit) etiam vita feminarum Deo sollicite casteque servientium, quae habitaculo segregatae, ac remotae a viris quam longissime decet, pia tantum illis charitate junguntur, etc.*; et in Hispania, et eodem tempore fuisse jam usum religiosarum virginum, constat ex Concilio Elibertino, tempore Sylvestri celebrato, canon. 13, quamvis non constet eo tempore in propriis et separatis monasteriis vixisse, nam in parentum domibus, saltem illis viventibus, habitare permittebantur, ut ex eodem Concilio colligitur, canon. 27, et ex Concilio Carthaginensi III canon. 33.

3. *Quidam profiterentur olim praedictae feminae.* — Qualis autem vitae institutio et professio a principio fuerit in hujusmodi feminis Deo dicatis, incertum est, an, scilicet, fuerit

per proprium religionis statum cum omnibus votis, quae sunt de substantia ejus, an vero fuerit per solum votum castitatis, sicut nunc a multis fit. Item, an semper sumpserint hunc statum in propriis monasteriis et conventibus, an in privatis domibus. Eademque incertitudo est de habitu ac vivendi modo; verisimilius tamen est varios fuisse modos illius status, non solum in diversis temporibus aut locis, sed etiam in eisdem, sicut nunc sunt in Ecclesia. Nam quod aliquae essent simplex tantum votum castitatis emittentes, ex 1 ad Timoth. 5 intelligimus, et multi putant hujusmodi fuisse quatuor illas virgines filias Philippi, de quibus Actorum 21 mentio fit; nam eas semper virgines perseverasse indicat Eusebius, lib. 3 Historiae, cap. 23, ubi de una specialiter refert ex Polycrate, Spiritus Sancti afflatu pie sancteque vitam instituisse, et Ephesi mortem obiisse; ex quibus verbis colligi potest instituisse vitam integre ac perfecte religiosam. Quod etiam consecratio illa solemniter aliquando fuerit, ut inhabilem redderet personam ad matrimonium, in superioribus, cap. 2, dictum est, aut ignorari hujus consuetudinis initium, aut certe est valde antiquum.

4. *De ipsarum habitandi modo.* — Praeterea, quoad modum habitationis, ostendimus etiam in eodem cap. 2, num. 7, interdum fuisse in privata domo, interdum in monasterio et conventu communi, et ita utriusque modi vivendi fecit mentionem Hieronymus, nam epistola vigesima secunda de virginibus loqui videtur, quae in propriis domibus habitabant; in epistola autem vigesima septima, refert monasteria sororum seu monialium a S. Paula aedificata. Indicat vero non fuisse monasteria omnino clausa: *Nam in die (inquit) dominico ad Ecclesiam procedebant, ex cujus habitaculo latere, et unumquodque agmen matrem propriam sequebatur.* Augustinus vero, lib. 1 de Moribus Ecclesiae, cap. trigesimo primo, etiam exactam clausuram servatam esse indicat, dicens: *Ad quas juvenum nullus accessus est, neque ipsorum, quamvis gravissimorum et probatissimorum senum, nisi usque ad vestibulum, necessaria praebendi quibus indigent gratia.* Et saltem has feminas, quae in monasterio includebantur, integre ac rigore statum religiosum habuisse, non solum castitatem, sed etiam paupertatem et obedientiam vovendo, ex eisdem Patribus manifestum est; et Innocentius II in Concilio Romano tandem statuit, ut Sanctimoniales, non nisi in coenobiis seu communibus monasteriis vivant, ut habetur